

tämän hovimestari tai niin kuin Fischer-Dieskau ja tämän säestäjä. Vaikka minua vaivaa tämä lopputulos, en pysty sen enempää kuin Sennettkään kuvittelemaan ulospääsyä eriarvoisuudesta. Ehrenreich pystyy; hänen poliittisuutensa on reipasta ja tunnistettavaa. Hän uskoo, että matalapalkkaisten ammatillinen järjestäytyminen voisi korjata pahimpia räikeyksiä. Mutta hän odottaa enemmän: jonain päivänä he nousevat.

Sennett ei ole pikalukutavaa. Hänen kirjansa, niin myös tämä esiteltävä, ovat niin täysiiä ja tiheitä, että kaikki yritykset esitellä niitä tekevät niille vääräryytä. Sennett on sivistynyttä ja älykästä tavalla, joka tässä haavoittavien vertailujen maailmassa (!) saa lukijan, ainakin minut, tuntemaan itsensä kovin mität-

tömäksi. Silti tässä kirjassa on jotain vieraannuttavaa, jonka käsitäisin syvältä kumpuavana amerikkalaisuutena. Kielikin on kulttuurua, sanojen equal ja tasarvoinen, unequal ja eriarvoinen, equality ja tasa-arvo denotaatiot ovat ehkä suunnilleen samat mutta konnotaatiot eivät. Myös sosiaalipolitiikan instituutioissa ja eetoksessa on edelleen suuria eroja. Kuulostaa jotenkin kiusalliselta, kun Sennett päättää kirjansa määrittelemällä ongelman ytimeksi sen, miten vahvat (the strong) voivat osoittaa kunnioitusta, *practice respect*, niitä kohtaan, joiden kohtalona on pysyä heikkoina (weak). Vaikka en kiellä kunnioittavan kohtelun merkitystä, päinvastoin, olin kuitenkin ”kukatahansasuuden” idealla yrittänyt ylittää noita dikotomisia luokitteluja. Ehkä

Sennett on rehellisempi?

Minua kirjassa puhutteli eniten kunnioituksen niukkuuden tuotanto. Miksi moderni kapitalismi, joka tuottaa enemmän vaurautta tai ainakin BKT:ä kuin koskaan, tuottaa samalla niukkuutta? Tiedämme, että talouskasvu ja se politiikka, jota tarvitaan kasvun tuottamiseksi, eivät poista rahan, työpaikkojen, julkisten resurssien, ajan, kunnioituksen tai lojaalisuuden niukkuutta – eivätkä ne voisi-kaan, sillä ilman niukkuutta ei olisi kapitalismin dynamiikkaa. Mutta tiedämme myös, että kasvun pysähtyminen tuottaa vielä enemmän niukkuutta. Meillä ei ole uskottavaa skenaariota runsauden tuottamiselle. Ainoa, mitä niukkuuden tuottaminen ei näytä koskevan, ovat yhteiskunnalliset ongelmat.

Uuden talouden nousu ja uho

PASI PYÖRIÄ

Tieto & Talous on Sitran rahoittaman uutta taloutta koskevan hankkeen loppuraportti. Useiden artikkeleiden ohella hankkeen tiimoilta on myös julkaistu Uuden talouden loppu? -niminen väliraportti, joka syksyllä 2001 ilmestyessään onnistui varsin hyvin tasapainoilemaan teknologiauskon ja synkkenevien talousnäkymien välimaastossa. Tuolloin ETLA:n tutkijoista koostuva kirjoittajajoukko muun muassa totesi, että uuden talouden kehitys on vasta alullaan eikä pörssikuplan puhkeaminen ole tehnyt tyhjäksi käynnissä olevaa tietotekniikan, globalisaation ja uusien organisaa-

tiomuotojen vallankumousta. Vuotta myöhemmin julkaistu Tieto & Talous -teos jatkaa samoilla linjoilla.

Kirjoittajien perusviesti on yksinkertainen: uuden talouden kestävin sisältö on tieto- ja viestintäteknologian (ICT) kehitys, maailmantalouden syvenevä globalisoituminen sekä verkostoiksi organisoituvat yritys- ja toimialarakenteet. Tässä suhteessa käsillä olevan yhteiskunnallisen muutosprosessin perusta ei ole horjunut, vaikka vuosituhanen taitteessa huippunsa saavuttanut ”teknoentusiasmi” on viilennyt. Muutoksen kova ydin on tietoteknologian vallankumous, jota

Heli Koski & Petri Rouvinen & Pekka Ylä-Anttila
Tieto & Talous
Mitä ”uudesta taloudesta” jäi
Edita 2002
123 s.

voi verrata höyry- ja sähkövoiman käyttöönoton synnyttämiin vaikutuksiin. Kuten aikaisempien teknologisten murrosten tapauksessa uuden tieto- ja viestintäteknologian soveltaminen lähes kaikilla elämäntaluuilla etenee vääjäämättä, ja hitaasti mut-

ta varmasti teknologia muuttaa organisaatioita ja koko yhteiskuntaa, kirjoittajat päättelevät.

Talouden lainalaisuudet eivät kuitenkaan ole muuttuneet eikä uutta talousteoriaa tarvita. Taloudet ovat yhä edelleen alttiina suhdannevaihteluille, inflaation kiihtyminen on mahdollista kysynnän ja tarjonnan epätasapainon seurauksena, hintamekanismi ohjaa voimavarojen suuntautumista eri aloille, tuotannon tekijäkorvaukset määräytyvät pääosin tuottavuuserojen mukaan, yritykset voivat toimia vain, mikäli tulot kattavat pitkällä aikavälillä yritystoiminnasta aiheutuvat menot, työttömyys kasvaa markkinoiden kysynnän heikentymisen seurauksena ja niin edelleen, kirjoittajat luettelevat.

Käsite uusi talous voidaankin ehkä parhaiten tulkita todellisuutta yksinkertaistavaksi iskusanaksi, jonka avulla on legitimoitu toinen toistaan rohkeampia oletuksia. Viime vuosikymmenen lopun nousuhuumassa rohkeimmat visionaarit puhuivat uudesta taloudesta jatkuvan ja häiriöttömän talouskasvun merkityksessä. Moni sijoittaja myös uskoi perinteisten osakkeiden arvonmääritystapojen käyneen vanhanaikaisiksi. Esimerkiksi joidenkin osakkeiden korkeita p/e-lukuja selitettiin paitsi ”vanhalle taloudelle” mahdottomilla tulevaisuuden kasvuodotuksilla myös perinteisissä tilinpäätöstiedoissa piileväksi jäävä ”intellektuaalisella pääomalla” eli henkilöstön ja organisaation innovatiivisuudella. Valitettavinta tässä oli se, että moni todellinen ja mahdollisesti kauaskantoinen muutostekijä jäi epärealististen visioiden ja pinnallisen mediajulkisuuden varjossa turhan vähälle analyysille.

Kirjoittajien mukaan aidosti uutta nykyisessä kehityksessä on

ennen kaikkea se, että tiedon rooli on noussut taloudellisen toiminnan keskiöön. Siinä missä vanha talous korosti massatuotantoa ja fyysisiä tuotteita, uusi talous korostaa innovaatioita ja aineettomia tuotteita. Kirjoittajat tosin huomauttavat aiheellisesti, että toistaiseksi suurimman murroksen ovat läpikäyneet vasta korkean teknologian alat. Jos todellakin elämme uuden yhteiskuntamuodon rajalla, on edessä vielä uuden talouden hyötyjen siirtyminen perinteisimmille aloille. Tähän on kuitenkin vielä matkaa, vaikka suomalaisen tietoyhteiskunnan alkutaival on näyttänyt lupaavalta.

Langaton viestintä on luonnollisesti Suomen kannalta uuden talouden keskeisin ulottuvuus. OECD-maista Suomi on kaikkein ”ICT-keskittynein” maa. Tällä ulottuvuudella Suomea voidaan perustellusti kutsua jo uudeksi taloudeksi. Sen sijaan Suomessa on viime vuosina investoitu varsin maltillisesti uuteen teknologiaan. Vaikka investoinnit ovat eurooppalaista keskitasoa, vastoin yleistä uskomusta kärkimaiden joukossa emme missään tapauksessa ole. Toki laskelmien yksityiskohdista voidaan aina kiistellä. Kuitenkin kirjoittajien mielestä evidenssi on kiistaton: varsinaisten ICT-alojen ulkopuolinen uusi talous on vasta syntymässä.

Kirjoittajat tiivistävät Suomen nousun eturivin tietoyhteiskuntien joukkoon toteamalla, että nyt – ensimmäistä kertaa Suomen historiassa – raaka-aine-, pääoma- ja energia-intensiivisyys eivät ole elinkeinorakenteemme leimallisimpia piirteitä, vaan niitä ovat tieto- ja osaamisintensiivisyys. Suomi on siirtynyt matalan kasvun ja alhaisten katteiden aloilta nopean kasvun ja ainakin potentiaalisesti, korkeiden

katteiden aloille, mutta samalla myös riskitaso on noussut. Muutoksen veturina ovat olleet sähkötekninen teollisuus ja etenkin Nokia. Vaikka aikaisempaan nähden Suomen viennin rakenne on monipuolistunut, on tieto- ja viestintäteknologian markkinoiden epävarmuus uusi uhkatekijä, kuten viimeaikaisin kehitys on osoittanut. Kirjoittajien mukaan on kuitenkin selvää, että uuteen teknologiaan perustuva vallankumous yritystoiminnassa ja kansalaisten arkielämässä jatkuu, mikä ylläpitää näihin teknologioihin perustuvien tuotteiden kysyntää.

Edellistä suurempi haaste Suomen tulevaisuudelle on, kuinka hyvin uuden talouden ”vieminen” perinteisille aloille onnistuu. Erityisesti julkinen hallinto ja palvelut laahaavat jälkijunassa. Kokonaisuus ratkaisee Suomen kilpailukyvyn ja tulevan menestyksen. Vaikka seuraavan noususuhdanteen aikana Suomi tarvitsee lisää ICT-alan asiantuntijoita teknologiaa tuottaville aloille, tarvitaan ennen kaikkea osaavia käyttäjiä ja – kirjoittajien ajatusta hieman jatkaakseni – myös tietoyhteiskunnan vaatimuksiin valmiita kansalaisia.

Lopulta kysymys siitä, onko Suomi uusi talous, jossa tietoteknologiaa ja uusia työn ja tuotannon organisointitapoja hyödynnetään mahdollisimman tehokkaasti, jää avoimeksi. Kuten kirjoittajat painottavat, työn tuottavuus on paljon muutakin kuin mitattavissa olevien resurssien täysimittaista hyödyntämistä. Myös laadullisilla tekijöillä on merkityksensä. Tuottavuus ei mittaa läheskään kaikkia kuluttajille koituvia hyötyjä, kuten mukavuutta, valinnanmahdollisuuksien lisääntymistä ja ajansäästöä, vaikka ehkä juuri näissä on uuden talouden keskeisin sisältö.